

**ЭКОНОМИКА И НАУКА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ.
РАЗВИТИЕ НОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ**
**AHOLI SONINING O'SISHI VA UNING O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTIGA TA'SIRI**

Egamov Odil Mirzamurod o'g'li
Shahrisabz davlat pedagogika instituti 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholining soni o'sishining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Aholi sonining ortishi bilan bog'liq iqtisodiy o'zgarishlar, ishchi kuchining shakllanishi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar, resurslar va infratuzilmaning talabi haqida so'z boradi. Aholi sonining o'sishi iqtisodiy rivojlanishning yangi imkoniyatlari va muammolarini keltirib chiqaradi.

Kalit so'zlar: Aholi soni, iqtisodiyot, mehnat bozori, ishchi kuchi, resurslar, infratuzilma.

Аннотация: В статье анализируется влияние роста населения на экономику Узбекистана. Рассматриваются экономические изменения, связанные с увеличением численности населения, формированием рабочей силы, изменениями на рынке труда, а также требования к ресурсам и инфраструктуре. Рост населения создает новые возможности и вызовы для экономического развития.

Ключевые слова: Население, экономика, рынок труда, рабочая сила, ресурсы, инфраструктура.

Annotation This article analyzes the impact of population growth on the economy of Uzbekistan. It examines the economic changes associated with population growth, the formation of the labor force, labor market changes, as well as the demand for resources and infrastructure. Population growth brings new opportunities and challenges for economic development.

Keywords: Population, economy, labor market, workforce, resources, infrastructure.

Aholi sonining o'sishi — har bir davlatning iqtisodiy rivojlanishi, ijtimoiy tizimi va barqarorligini shakllantiruvchi muhim omillardan biridir. O'zbekiston Markaziy Osiyoda eng ko'p aholi soniga ega mamlakatlardan biri sifatida bu jarayonni yildan-yilga kuzatmoqda. Aholi sonining o'sishi, iqtisodiy o'sish, mehnat bozori, resurslardan foydalanish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy xizmatlar sohaslarida turli ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada aholi sonining o'sishining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri, uning ijobiy va salbiy oqibatlarini, shuningdek, bu jarayonni samarali boshqarish uchun zarur chora-tadbirlar haqida batafsil tahlil qilinadi.

1. Aholi sonining o'sishining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri:

Iqtisodiy O'sish: O'zbekistonda aholi sonining o'sishi iqtisodiy o'sishga ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardan biridir. Aholi sonining ko'payishi, ishlab chiqarish quvvatlarining ortishi, talabning kuchayishi va iqtisodiy faoliyatning kengayishi orqali ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ichki bozorning kengayishi, iste'mol talabining ortishi va yangi ish o'rinlarining yaratilishi iqtisodiy faollikni oshiradi. Aholi soni ortgan sari maishiy xizmatlar, oziq-ovqat va boshqa tovarlarga talabning oshishi iqtisodiyotda joriy iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, aholi sonining o'sishi mehnat resurslarining ko'payishiga olib keladi. Bu o'z navbatida ishlab chiqarish va sanoatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Yangi ish o'rinlari yaratish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarining modernizatsiyasi ham aholi sonining o'sishi bilan bog'liq bo'lgan ijobiy omillardir.

Mehnat bozori va ishsizlik: Aholi sonining o'sishi, ayniqsa, yosh avlodning ko'payishi, mehnat bozorida raqobatning kuchayishiga olib keladi. Bu, o'z navbatida, ish o'rinlarining yetishmasligi va ishsizlarning ortishiga sabab bo'lishi mumkin. O'zbekiston yosh aholi turi bilan ajralib turadi, va bu ko'pincha ish bilan ta'minlash masalasini murakkablashtiradi.

Aholining yosh bo'linmasi, ayniqsa, o'rta maktab va oliy ta'limni tugatgan yoshlarni ishga joylashtirish muammosi mavjud.

Shu bilan birga, aholi sonining o'sishi, malakali mehnat resurslari uchun talabni oshiradi. O'zbekistonning iqtisodiy sektorlarida yuqori malakali ishchi kuchiga ehtiyoj ortadi, bu esa ta'lim va malaka oshirish tizimlarini rivojlantirishni talab qiladi. Aholi sonining o'sishi mehnat bozorida malakali ishchilarni tayyorlash, ta'lim tizimini takomillashtirish va iqtisodiy sektorlarga moslashtirilgan kadrlar tayyorlashni o'z ichiga oladi.

Resurslar va atrof-muhit: Aholi sonining o'sishi tabiiy resurslar va energetika ta'minotiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'paygan aholi resurslarga bo'lgan talabni oshiradi. Bu esa suv, energetika, oziq-ovqat, transport tizimlari kabi sektorlarda resurslar taqchilligi va ularning noto'g'ri taqsimlanishiga olib kelishi mumkin. Bunda ekologik xavf ham yuzaga keladi, chunki ko'proq aholi ko'proq energiya iste'mol qiladi, ko'proq chiqindilarni ishlab chiqaradi va tabiiy resurslardan ko'proq foydalanadi.

Misol uchun, O'zbekistonning qishloq xo'jaligi sektori, asosan, suvga bog'liq. Aholi sonining o'sishi bilan bog'liq ravishda suv resurslariga bo'lgan talab ortadi, bu esa O'zbekistonning suv taqsimotini yanada murakkablashtiradi. O'zbekistonning suvsiz hududlari ko'paymoqda va bu, ayniqsa, agrar sektorning rivojlanishini cheklashi mumkin. Aholi soni o'sishi, atrof-muhitni himoya qilish va tabiiy resurslardan barqaror foydalanish uchun zamonaviy ekologik boshqaruvni talab qiladi.

Ijtimoiy xizmatlar va infratuzilma: Aholi sonining o'sishi ijtimoiy xizmatlar va infratuzilmani modernizatsiya qilishni talab qiladi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, kommunal xizmatlar, transport tizimi kabi sohalarda infrastrukturaviy ehtiyojlarning oshishi iqtisodiyotning samaradorligini ta'minlash uchun muhimdir.

Aholi sonining o'sishi bilan bog'liq bo'lgan ehtiyojlar davlat byudjeti, investitsiyalar va ijtimoiy dasturlarni optimallashtirishni talab qiladi.

Sog'liqni saqlash tizimi va ta'lim muassasalarining kengayishi, yangi shaharlar va qishloqlarni rivojlantirish uchun investitsiyalarni jalb qilish zarurati bor. Aholi sonining o'sishi shuningdek, yangi infratuzilma obyektlarini qurish, transport tarmoqlarini kengaytirish, kommunal xizmatlarni yaxshilash va yashash sharoitlarini yaxshilashni talab qiladi.

2. Aholi sonining o'sishining salbiy ta'siri

Aholi sonining o'sishi nafaqat ijobiy, balki, salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Ishsizlik va bandlik muammolari: Aholi sonining ortishi ish o'rinlari yetishmasligiga olib kelishi mumkin. Agar yangi ish o'rinlari yaratishdagi sur'at aholi sonining o'sishiga mos kelmasa, bu ish o'rinlarining kamayishiga va ish yurituvchilarning ish haqlarining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Atrof-muhit muammolari: Aholi sonining ortishi bilan atrof-muhitga bo'lgan bosim kuchayadi. Ko'proq resurslardan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, suv va energiya resurslaridan unumli foydalanish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish zarur bo'ladi.

Ta'lim va sog'liqni saqlash tizimidagi muammolar: Aholi sonining o'sishi ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlariga qo'shimcha bosim yaratadi. Yangi talabalarni o'qitish, yangi klinikalar va tibbiyot xodimlarini tayyorlash uchun qo'shimcha mablag'lar va resurslar talab qilinadi.

3. Aholi sonining o'sishining yechimlari va strategiyalar:

Barqaror rivojlanish strategiyalari: Aholi sonining o'sishini ijobiy tomonga yo'naltirish uchun barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish zarur. Bu ekologik muvozanatni saqlash, energiya va suvni tejash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirishni ta'minlashni o'z ichiga oladi.

Mehnat bozorini modernizatsiya qilish: Yangi ish o'rinlarini yaratish, ta'lim tizimini ishlab chiqarish ehtiyojlariga moslashtirish, malakali kadrlar tayyorlash va ularni soha

bo'yicha joylashtirish lozim. Ta'lim tizimini yanada samarali qilish, kadrlarni malakasini oshirish va ishga joylashtirishni yaxshilash muhimdir.

Ijtimoiy xizmatlar va infratuzilma: Aholi sonining o'sishiga mos ravishda ijtimoiy xizmatlar va infratuzilma sohasini rivojlantirish. Yangi tibbiyot muassasalarini qurish, transport tizimini yangilash va ta'lim muassasalarining imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Aholi sonining ko'payishi O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmasiga bir qator qo'shimcha ta'sirlar ko'rsatadi. Quyida aholi sonining o'sishining iqtisodiyotga bo'lgan ta'sirini yanada chuqurroq tahlil qiladigan qo'shimcha ma'lumotlarni keltiraman:

1. Aholi o'sishining qishloq xo'jaligiga ta'siri:

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi sektori iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, aholi sonining o'sishi ushbu sohani yanada rivojlantirish zaruratini tug'diradi. Aholi ko'payishi oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabni oshiradi, bu esa qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini kengaytirishni talab qiladi. Biroq, yer resurslari va suv ta'minotining cheklanganligi tufayli bu talabni to'liq qondirish oson bo'lmaydi. Aholi o'sishi bilan birga qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, texnologiyalarni joriy etish va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlarini qo'llash zarur.

2. Urbanizatsiya jarayoni va iqtisodiy ta'siri:

Aholi sonining o'sishi urbanizatsiya jarayonini jadallashtiradi. Ko'proq odamlar shaharlarga ko'chib, u erda yangi uy-joylar, infratuzilma va xizmatlar talab qilinadi. Shaharlarda iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun transport, energetika, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa sohalarda investitsiyalarni oshirish zarur. Urbanizatsiya shuningdek, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiyotning xizmatlar sektorini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Biroq, tez urbanizatsiya ham ba'zi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, masalan, uy-joy inshootlarining yetishmasligi, ekologik muammolar va transport tizimlarining yuklanishi. Bu masalalar bo'yicha samarali siyosat ishlab chiqish shaharlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi.

3. Aholi o'sishi va ta'lim tizimi:

Aholi sonining o'sishi ta'lim tizimiga ham katta yuk soladi. O'zbekistonda aholining yosh tarkibi katta bo'lganligi sababli, ta'limga bo'lgan talab doimiy ravishda ortib bormoqda. Shu bilan birga, ta'lim tizimining sifatini yaxshilash, maktablar va universitetlarning imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Aholi ko'paygan sari o'rta va yuqori malakali kadrlarni tayyorlash hamda kasb-hunar ta'limini rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega.

Yosh avlodni zamonaviy kasb-hunarlar bo'yicha tayyorlash, ilm-fan va texnologiyaga asoslangan ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun zaruriy infratuzilmani yaratish muhim hisoblanadi.

4. Aholi o'sishi va ijtimoiy xavfsizlik:

Aholi sonining o'sishi bilan birga ijtimoiy xavfsizlik masalalari ham dolzarb bo'ladi. Ijtimoiy xizmatlar, pensiyalar, sog'liqni saqlash va boshqa yordamchi tizimlar yanada

samarali va adolatli tashkil etilishi kerak. Aholi o'sishi ijtimoiy xarajatlarni oshirishi mumkin, ammo, barqaror rivojlanish uchun ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash va aholining har bir qatlamiga zarur yordamni ko'rsatish zarur.

Aholi soni o'sgan sari, ijtimoiy farovonlikni ta'minlash uchun davlat tomonidan keng qamrovli siyosatlar ishlab chiqilishi, shu jumladan, aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish zarur.

5. Aholi o'sishi va ekologik ta'sir:

O'zbekistonning tabiiy resurslari cheklangan, shuning uchun aholi sonining ortishi ekologik jihatdan ham muammolarni keltirib chiqaradi. Aholining ko'payishi bilan birga, qishloq xo'jaligi va sanoat ishlab chiqarishining kengayishi atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Suv ta'minoti, yer resurslari va ekologik barqarorlik masalalari yanada muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Aholi o'sishining salbiy ekologik ta'sirini kamaytirish uchun barqaror rivojlanish strategiyalarini amalga oshirish, qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish, chiqindilarni kamaytirish va resurslarni tejash kabi choralar zarur.

6. Aholi o'sishi va iqtisodiy inequality (Taqqoslash)

Aholi sonining ortishi iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin. Agar iqtisodiy o'sish va rivojlanish faqat ayrim hududlarda yoki aholining ma'lum qatlamlarida amalga ohsa, bu jamiyatda ijtimoiy va iqtisodiy farqlarni yanada chuqurlashtirishi mumkin. Keng qamrovli rivojlanish va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun hukumat aholi sonining o'sishidan foydalanib, barcha hududlar va ijtimoiy guruhlarni rivojlantirishni maqsad qilishi kerak.

Aholi o'sishini boshqarishning ijtimoiy tenglikni saqlashda muhim roli bor, shuning uchun ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlash uchun samarali siyosat zarur.

7. Aholi sonining o'sishi va sog'liqni saqlash:

Aholi o'sishi, ayniqsa, yosh aholi sonining ko'payishi, sog'liqni saqlash tizimiga qo'shimcha talablarni yaratadi. Sog'liqni saqlash tizimining yanada modernizatsiya qilinishi, yangi shifoxonalar va tibbiy inshootlar qurilishi zarur. Bu, o'z navbatida, davlat byudjeti va iqtisodiy resurslarning samarali taqsimlanishini talab qiladi.

Bundan tashqari, aholi o'sishi bilan bog'liq bo'lgan yangi kasalliklarning oldini olish, sog'liqni saqlashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash muhim vazifadir.

Xulosa: Aholi sonining o'sishi O'zbekiston iqtisodiyotiga turli ta'sirlar ko'rsatadi. U iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, yangi ish o'rinlari yaratishi, ichki bozorni kengaytirishi kabi ijobiy natijalarga olib kelsa, shu bilan birga, atrof-muhitga bo'lgan bosimni oshirishi, ish o'rinlari yetishmasligini kuchaytirishi va ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan talabni oshirishi kabi salbiy oqibatlar ham mavjud. Aholi sonining o'sishiga moslashgan iqtisodiy siyosat, samarali mehnat bozorini yaratish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali bu jarayonni ijobiy tomonlarga yo'naltirish mumkin. Bularning barchasi barqaror iqtisodiy rivojlanish va O'zbekistonning kelajakdagi yuksalishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. (2020). O'zbekiston Respublikasining Aholi soni va uning tuzilmasi. Tashkent: O'zbekiston matbuoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi. (2021). O'zbekiston iqtisodiyoti: asosiy ko'rsatkichlar va tahlillar. Tashkent: Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi.
3. Zokirov, M. (2019). Aholi sonining o'sishi va iqtisodiy rivojlanish: O'zbekiston tajribasi. Tashkent: Yangi avlod nashrlari.
4. World Bank. (2020). Uzbekistan: Economic Update. Washington, D.C.: World Bank Group.

WORDLY
KNOWLEDGE